

Maandag 14/09/1914 - ochtendeditie

België in de tweede fase van de oorlog.

Men schrijft ons:

De aide de camp van generaal von Luttwitz was luitenant Wickel, van het regiment huzaren Kaiser Frans von Oesterreich, een elegante, jonge officier, die in de slag bij Charleroi gewond was en sedertdien deze functie bij de militaire gouverneur bekleedde. Hij was blij dat hij de open lucht in mocht; er werd aan het gouvernement hard gewerkt en men had niet eens voldoende tijd om een maaltijd te gebruiken. Eindelijk vertrokken wij om 11 uur 30, nadat ik dus drie-en-een-half uur in het regeringsgebouw had doorgebracht, per auto naar het Zuiderstation, om te zien, of daar wellicht priesters per trein waren doorgekomen. Onze auto was er een, waaraan ik niet zonder zekere schrik kan terugdenken. Ze had vier zitplaatsen, waarvan de achterste onbeschermd waren. Het was een in België gekochte ren-automobiel van klein formaat en 100 P.K. Ze kon een snelheid ontwikkelen van 145 km hetgeen zeker niet het maximum betekent, maar onder deze omstandigheden nogal welletjes was op wegen, die niet speciaal voor wedstrijden waren ingericht. In de Gare du Midi wist men niets van priesters af. Wij gebruikten eerst samen een zwaar ontbijt met port in een hotel en gingen toen op weg. Luitenant W. stelde mij gerust door te zeggen, dat onze militaire chauffeur de beste was van de hele divisie, maar toch waren er zekere bochten en een bepaalde vorm van hellingen, die mij niet enkel een bewondering inspireerden voor de verregaande vaardigheid van onze chauffeur.

Reeds op de boulevard Jamar zagen we van alle kanten de mensen met verbazing en dichterbij staande met onmiskenbare ontsteltenis ons nakijken. Maar dat was nog maar het begin. Zodra waren we niet buiten de stad gekomen, of de kilometer-wellusteling, die het stuur

in handen had, zette er een duizelingwekkende vaart in. Wij dansten voortdurend op en neer, we hadden de tranen in de ogen en mijn buurman moest zijn grijs-pelzen muts redden. Naast de chauffeur zat de onvermijdelijke soldaat met geladen geweer, die telkens afsteeg, om de weg te vragen, en tevens als een soort van tolk voor de chauffeur dienst deed.

Daar wij geen idee hadden waar de priesters konden zijn, stelde ik voor naar Tervuren te gaan en daar maar in hemelsnaam te zien te weten te komen, waarheen de colonnes vertrokken waren met onze priesters. In Tervuren kwamen wij er achter, dat de priesters uit de weide vervoerd waren, en dat er later tenminste nog één (dus de derde) groep van priesters was doorgezonden. Wij begaven ons naar de Kommandantur, die in het dorp gelegen was. Terwijl ik buiten bleef wachten, liet de luitenant zich bij de commandant aanmelden. Weldra kwam hij buiten met een gedistingeerde oude officier, kolonel von der Goltz, in een zee-blauw uniform met tressen.

Terwijl ik hen langzaam volgde, begaven zij zich disputerend naar de kazerne. Ik zag dat de luitenant de overste het schrijven van een generaal overhandigde, en dat er nogal het een en ander over en weer gesproken werd. Dit gaf mij de beste hoop voor de andere priesters. Onderweg had ik aan mijn buurman gezegd, dat het uit politiek oogpunt een handige daad was, aan de beide grote geleerden terstond de vrijheid te geven, waarop deze begon te lachen, zeggende, dat ik nog meer verblijd zou zijn, wanneer ik wist, wat de geheime order inhield. In een cafeetje bij de ingang der kazerne zag ik, midden in een groepje officieren, die het geval druk schenen te bespreken, de majoor van de vorige dag, die mij toen de bevrijding op besliste toon geweigerd had. Deze antwoordde mijn groet in het geheel niet toen ik groette. Terwijl ik midden op het plein stond te wachten kwam een andere officier uit de kazerne naar het dorp toe. Hij scheen ook enigermate ontevreden te zijn, tenminste

hij liep recht op mij af, zodat ik een botsing alleen kon vermijden door juist op het laatste ogenblik, overigens zonder veel notitie van hem te nemen, een stap naar rechts te doen. Ik wist namelijk van een Hauptmann, dat een officier in oorlogstijd niet mag duelleren, en ik zou dus, door een conflict toe te laten, waarop een uitdaging zou moeten volgen, enkel mezelf aan grote onaangenaamheden en erger blootstellen, zonder kans op herstel. Eindelijk kwamen een aantal priesters naar buiten, tussen enige gewapende soldaten, teneinde naar Brussel te worden vervoerd en daar vrijgelaten. Na een korte poos kwam luitenant W. zelf met monseigneur Ladeuze en de kanunnik Cauchie. Op de hem eigen charmante wijze gaf hij de beide heren in mijn handen vrij en nam glimlachend hun dank in ontvangst. Hij zegde mij, dat zij zelf bij de Kommandantur een pas naar Brussel moesten vragen. Mocht men daar enige moeilijkheid maken, dan zou hij persoonlijk met hen meegaan. Ze begaven zich naar de Kommandantur, vandaar naar de woning van de commandant, waar men hen op straat liet wachten. Na geruime tijd kwamen ze met de passen terug. Toen gingen wij samen in een naburig café, waar de vijf dochters het hele toneel met ontroering hadden gadeslagen. Zij hadden de vorige dag de priesters zien opsluiten en ze waren nu het huilen nabij van ontroering. We gingen naar boven om iets te gebruiken en het was toen voor die beide bewonderenswaardige mensen een zeldzaam ogenblik. Ze hadden tranen in de ogen, omhelsden elkaar en kusten elkaar op de wangen. Ze hadden een afschuwelijke dag meegemaakt.

Gisteren vertelde ik, dat monseigneur Ladeuze zich op de hertog van Arenberg beroepen had en instond voor de gezindheid en de onschuld der overige priesters, welke twee mededelingen door de soldaten met hoongelach waren ontvangen. Ik had toen een soldaat naar de majoor doen zenden, teneinde het beroep over te brengen. Na een korte poos was hij echter teruggekeerd met een boodschap

van de majoor, dat deze de hertog niet kende en dat er niets van kwam. Daarop was een officier hen allen gevangen komen nemen in de volgende termen: "In naam des Keizers neem ik u allen gevangen als gijzelaars. Gij zult met onze troep worden meegevoerd en zodra een burger op ons mocht schieten, zult gij allen worden gefusilleerd." De geestelijken werden toen in het dorp gevoerd en in een schuur opgesloten, waar ze zich op de grond moesten neerleggen. Terwijl de geweren op hen gericht werden, werd hen toegebulderd: "Indien gij beweegt, wordt ge gefusilleerd. Indien gij slechts een woord met elkaar spreekt, zult gij eveneens worden gefusilleerd." Zo hadden ook de beide oude professoren de ganse nacht en de ganse morgen naast elkaar gelegen, zonder ook maar een woord te durven zeggen. Professor Cauchie zegde ons: "Toen ik 20 jaar was, heb ik afstand gedaan van de genietingen des levens; jaren later heb ik afstand gedaan van alle aardse goederen, en gisteravond heb ik lang gebeden en afstand gedaan van het leven zelf."

Ondertussen keerde met de maaltijd ook de goede stemming terug en weldra zaten wij met ons drieën in het kleine bovenkamertje rond de soepterrine vrolijk te lachen en klonken stevig bij elkaar aan.

Toen ik later naar omlaag ging en beneden op de officier wachtte, kwamen de vijf jonge dochters om me heen zitten, en daar zat ik nu, voorwerp van een belangstelling en een genegenheid, die bijna overstelpte. Maar alle goede bedoelingen duren kort. De auto stond klaar, de bevallige officier met zijn hoge grijze pelsmuts stapte in. Ik kuste elk der vijf meisjes de hand, we wuifden met grote innigheid en voort ging het weer met een snelheid van 145 km per uur.

Uit België.

Men schreef vrijdagavond ons uit Vlaanderen:

Vandaag zijn de soldaten in Gent teruggekeerd en daarmee leven en vertier op straat, het was bovendien nog marktdag en de gebeurtenissen der laatste week hadden de boeren niet afgeschrikt ter markt te komen. Ze brachten alles in overvloed aan en de Gentse huismoeders konden menig koopje op de kop tikken.

Berichten over de krijgsverrichtingen kwamen vandaag ook binnen. Daaruit blijkt, dat het leger van von Boehn steeds naar het zuiden trekt, de achterblijvers worden overal door de Belgen opgepikt en in verzekerde bewaring gebracht. Het bericht over een hernieuwd bombardement van Dendermonde eist bevestiging. Het belangrijke nieuws, dat de Belgen Aarschot hebben hernomen, en de lijn tussen Brussel en Leuven, onder Zaventem, over 9 à 10 km in Belgische handen is gevallen, is hier met grote vreugde vernomen. De mededeling als zouden de Duitsers zich te Brussel op het plein voor het paleis van Justitie sterk verschansen, behoeft geen vrees te verwerken. Dit plein kan inderdaad van strategisch belang zijn, maar alleen tegenover een aanvaller, die pal uit het westen zou komen; andere richtingen beheerst het plateau niet. Aanvallen van de kant van Antwerpen of Leuven op de hoofdstad zullen daarentegen uit het noorden of noordoosten moeten komen, dus veeleer uit de richting Laken en Schaarbeek.

De Indépendance Belge, die, zoals ik reeds berichtte, tegenwoordig tijdelijk te Oostende gedrukt wordt, heeft dagelijks een kort hoofdartikel, waarin het voornaamste nieuws op zeer degelijke wijze overzien wordt. Uit dat van gisteravond haal ik hetgeen volgt, het is de belangstelling waard.

Men zou werkelijk gaan geloven, zegt het blad, dat de Duitsers twijfel en vrees begonnen te koesteren omtrent de einduitslag van deze oorlog, want uit alle bronnen, die door hen gevoed worden, klinkt de verzekering door van hun uitstekende bedoelingen. De Nederlandse

bladen, onder anderen, die in verbinding zijn gebleven met de Duitse pers, leren ons, dat Duitsland, overtuigd de Franse troepen te zullen verslaan, onmiddellijk na een overwinning, Frankrijk vredesvoorstellen zou doen. Het is Frankrijk niet meer dat de aartsvijand is, die vernietigd moeten worden, het is Rusland dat vernederd, Engeland dat geïsoleerd moet worden.

Het is voorts tekenend dat er tussen de wijze van optreden bij de Duitse legers in Frankrijk en in België een onverklaarbaar verschil bestaat, dat zeker zijn oorsprong vindt in gegeven bevelen en ten doel heeft de openbare mening in Frankrijk gunstig te stemmen.

Het nieuwe orgaan der Gentse socialisten, le Peuple Gantois, die vandaag aan het hoofd van zijn kolommen bericht in geen verhouding hoegenaamd te staan met zijn Brusselse naamgenoot, welke sedert de bezetting niet meer verschijnt, heeft een paar belangrijke gegevens over het economische leven in het industriële gebied rond La Louvière en Haine St. Pierre, gemeenlijk le Centre geheten. De eigenaars der grote fabrieken doen daar alle moeite om aan het werk te blijven; sedert een veertien dagen is men weer begonnen, natuurlijk met halve kracht. Sommigen hebben kortere arbeidsdagen ingesteld, anderen werken drie dagen per week of om de andere week. Toch is het te vrezen, dat deze uitstekende maatregelen niet langer zullen kunnen duren; enerzijds door het volkomen gebrek aan spoorwegverbindingen en aan de andere kant door geldgebrek, waaronder ook de banken lijden. In de mijnen van Courcelles heeft men daartegen een bonsysteem uitgevonden, welke bons getekend zijn door een der commissarissen van de maatschappij en in betaling worden aangenomen door winkeliers en handelaars, de Banque générale du Centre disconteert ze.

Zo gaat het eens zo bloeiende leven in die streken moeizaam zijn gang. Het industriële België ligt terneergeslagen en de handel in het

noorden is vanzelf ook kapot. Ik had u voor de merkwaardigheid een staattie willen zenden van de havenbeweging te Antwerpen in de laatste weken, maar de dagbladen uit die stad komen, vooral de laatste paar dagen, zo ongeregeld in mijn handen, dat ik dit plan wat moet uitstellen. Het zou anders een treffend beeld zijn van al de ellende, die de oorlog over dit arme land gebracht heeft.

Berlijn, 13 september. De grote generale staf deelt mee:

In België is vandaag de uitval uit Antwerpen, door drie Belgische divisies ondernomen, teruggeworpen.

Oostende, 13 september. De 400 uhlanen-verkenneren, waarvan gisteren gesproken werd, hebben de nacht te Diksmuide (30 km ten zuiden van Oostende) doorgebracht. De hele ochtend zijn er schermutselingen gevoerd tussen deze uhlanen en gendarmen, die uit Oostende op hen waren afgezonden.

Hier zijn tal van Duitse gewonden aangekomen. Ook zijn er auto's en wapens buitgemaakt op de vijand, die naar het zuiden aftrekt.

Antwerpen, 13 september. Er is een subcommissie ingesteld om de door Duitsland in het buitenland over België verspreide laster tegen te spreken en in het juiste licht te stellen. Ze heeft rapporten gezonden aan Davignon, de minister van buitenlandse zaken, waarin wordt betoogd dat de Duitsers de bepalingen van het volkenrecht en de oorlogsgebruiken hebben geschonden.

Maandag 14/09/1914 - avondeditie

Antwerpen, 13 september. Na vier dagen van verbitterde strijd hebben onze veldtroepen, die een uitval hadden gedaan uit de

versterkte stelling van Antwerpen om de Duitse troepen binnen de driehoek Brussel-Leuven-Mechelen aan te vallen, zich weer onder bescherming van de forten der eerste linie geplaatst.

De uitval, die eerst niet meer dan een onderneming tegen de Duitse dekkingstroepen scheen te zijn, heeft allengs grote afmetingen aangenomen. De verdedigingsstelling van de vijand was zeer sterk, dankzij het terrein en de sedert 15 dagen opgeworpen aardewerken.

De noodzakelijkheid om zich in deze stelling tot elke prijs te handhaven, dwong de Duitsers om er alle nog in dit land beschikbare krachten samen te trekken. Zo kwam het derde legerkorps, dat reeds van Ninove op weg was naar Nederbrakel, in allerijl terug, om de schok van onze troepen te helpen opvangen.

Het negende Duitse legerkorps, op weg van Oudenaarde naar Ruien, werd eveneens teruggeroepen naar het slagveld. Afdelingen landweer en landstorm, die Zuid-Brussel bezet hielden, namen met 15.000 te Brussel aangekomen mariniers eveneens aan de strijd deel.

Het bereikte resultaat was dus voor de door de Franse en Engelse staven geleide krijgsverrichtingen van zeer groot belang, aangezien door onze tussenkomst twee legerkorpsen in de onmogelijkheid hebben verkeerd, de in Noord-Frankrijk terugtrekkende Duitse legers te hulp te komen.

Tengevolge van deze samentrekking van alle in België beschikbare Duitse strijdmachten stond ons leger aan het einde van de vierde dag tegenover een overmacht en trok het zich heden op Antwerpen terug.

Ons veldleger zal voor de vijand een aanhoudende bedreiging blijven, waardoor hij gedwongen zal worden belangrijke troepenmachten af te zonderen, welke voor zijn optreden in Frankrijk zeer nodig zijn.

De verliezen gedurende de vier dagen zijn belangrijk en wijzen er op, hoe verbitterd de strijd is geweest. De Duitsers schieten zeer veel slechter dan wij. De kwetsuren van onze manschappen zijn over het algemeen weinig ernstig. Hetzelfde is niet het geval aan Duitse zijde, want ons vuur was zeer juist gericht en zeer moorddadig.

Aan een brief uit Brussel van 9 september ontleen wij het volgende:

Ik vrees dat, als het isolement nog lang aanhoudt, we 's avonds spoedig zonder licht zullen zijn daar de petroleum bijna niet meer te krijgen is; men vraagt reeds 30 centimes per liter. De boter kost nu 4,40 frank per kilo. Onze gewone leverancier van steenkolen heeft me beloofd om ons nog wat kolen te bezorgen ...

De meeste winkels als de Grand Bazar gaan eerst om 10 uur open en sluiten om 5 uur.

De Duitse officieren kwamen op de veemarkt, verleden vrijdag, en moesten zonder beesten teruggaan daar de hele markt door de Amerikaanse gezant opgekocht was. Nu is het zo geregeld dat van de vier beesten, de Duitsers er een mogen kopen.

Uit Antwerpen.

Een Duitser die een dezer dagen uit Antwerpen te Amsterdam aangekomen is heeft aan de correspondent van de Frankfurter Zeitung het volgende verteld:

Tot de vierde september had ik rustig in het kleine plaatsje Lombardsijde bij Westende gezeten en toen ging ik naar Oostende om mij geld te verschaffen. Hier werd ik plotseling als gijzelaar in hechtenis genomen en naar Antwerpen gevoerd. De behandeling en overbrenging waren uiterst beleefd. In een auto werd ik onder bewaking naar de militaire overheid in Antwerpen gebracht.

Hetzelfde lot ondergingen een gezien Duits industrieel, die te Antwerpen, en een Duitse koopman, die te Brussel woont. 's Nachts ben ik in een afschuwelijke cel in het raadhuis gesloten, waar ik 24 uur slechts op water en brood geleefd heb. Van hier ben ik met de gevangeniswagen naar de gevangenis gebracht. Toen ik ziek werd ben ik echter terstond naar een zeer goed ingerichte kamer in het ziekenhuis gebracht, vervolgens weer naar de gevangenis waar de directeur zeer humaan is opgetreden. Hetzelfde kan gezegd worden van de mensen van de burgerwacht, waarmee wij in aanraking kwamen. Gedurende de vier dagen, die wij in de gevangenis doorbrachten, mochten we dagelijks een poos in de tuin doorbrengen, waar wij juist waren toen ons gezegd werd, dat wij het land verlaten moesten. Wij werden naar de politiecommandant verwezen, die ons alle hulp verleende, voor de veiligheid van ons leven instond en ons in een gereed gehouden spoorwegwagen eerste klas onder geleide naar Kapellen liet brengen. Van dit station zijn wij op een melkwagen over de Nederlandse grens gebracht, tegelijk met een volkomen hulpeloze Galicische en Poolse jood, die door de drie vrijgelatenen met geld hopen werden.

De zegsman van de correspondent der Frankfurter Zeitung was er op gesteld, dat ook deze stem bekend werd. Hij deelde verder nog mee, dat nu ook alle genaturaliseerde Duitsers Antwerpen moesten verlaten. Zo een Duitse portier, die sedert 31 jaar in België woont en wiens beide zoons in het Belgische leger gediend hebben. Zijn zoons zijn van Antwerpen naar Brussel gebracht, waar ze geïnterneerd zijn.

België in de tweede fase van de oorlog.

Men schrijft ons:

Als een bom vlogen wij over de weg, eerst naar Diegem, waar ook een order moest worden afgegeven en toen verder, om de derde

groep van priesters te zoeken. Tot deze groep behoorde o.a. mgr. van Cauwenberg, de vice-rector van de Leuvense universiteit, en de vermaarde pater Vermeersch, die wij ook in Noord-Nederland van naam kennen, samen een 25-tal. Voor wij echter de omstreken verder gingen afzoeken, wilden wij nog bij het Duitse bewind een poging doen, om de colonne telefonisch te bereiken. Het bleek ons weldra, dat zij aan het hoofd van de colonne marcheerden, welker commandant bij Ruisbroek het bevel kreeg ze vrij te laten.

's Middags vervoegde ik mij aan het station om een grote koffer, die ik had achtergelaten, terug te vragen. Ik vond in de bagageloods tientallen grote koffers opengebroken en de inhoud gestolen of vernield. De Duitsers hadden naar dynamiet gezocht!

Uit een gesprek met de 1^e-luitenant B. bleek mij toen ook dat het garnizoen van Brussel al enige tijd voor vijandelijkheden van de bevolking bevreesd is. In het station was men dag en nacht "in Alarmbereidschaft".

De 1^e-luitenant B. kwam mij weer hartelijk tegemoet en stortte zijn hart er over uit, dat de toon van de Brusselse burgerij in de laatste tijd zoveel erger was geworden. Men ging niet meer voor de Duitse soldaten opzij. De soldaat had op straat van de kant der schertslustige Brusselaars vaak spot te verduren. "Wanneer heeft men ooit gezien, riep hij uit, dat een leger, dat als overwinnaar een vijandelijke stad binnengekomen is, zich met zo erbarmelijke huisvesting tevreden stelt. De stad heeft zich aan ons moeten overgeven; we hadden het recht en de macht tot brandschatting, en u ziet, dat mijn soldaten in wagons en op de grond de nacht doorbrengen!"

Aan de Duitse soldaten in Brussel was nu order gegeven om op het trottoir niet opzij te gaan en, indien men de spot met hen dreef, met

een oorviig te antwoorden, of onmiddellijk de burger in arrest te nemen.

Men moet overigens toegeven, dat de houding der Duitsers in de hoofdstad voorbeeldig was en dat het Duitse militaire bewind alles gedaan heeft, om de rust in de stad te helpen handhaven.

De volgende dag begaven de beide monseigneurs en ik ons naar de militaire gouverneur, ten einde paspoorten te vragen voor ons vertrek naar Nederland. De beide geleerden voelden zich niet bijster veilig en rustig meer in Brussel na de pijnlijke gebeurtenissen, die zij doorleefd had, en wensten naar Valkenburg en daarna wellicht naar Engeland te vertrekken.

In het ministerie van buitenlandse zaken werden wij terstond bij zijne eminentie toegelaten. Hij drukte zijn diepe spijt uit over de vernieling van Leuvens schatten. "Het is ongelukkig. Er is over en weer wantrouwen; een vijandige daad, of de schijn daarvan, lokt een represaille uit; de haat wordt heftiger, men gaat tot excessen over; de vrees vermengt zich met de angst; men wreekt, niet alleen wat men ondervond, maar wat men vreest te zullen ondervinden en geraakt zo tot de meest betreuenswaardige handelingen."

Monseigneur Ladeuze legde een plan bloot om hetgeen van Leuvens universiteitsgebouwen overgebleven was, te sparen. Men kon de troepen bijvoorbeeld herbergen in de gehoorzalen, en niet in de laboratoria, waar kostbare instrumenten en verzamelingen gevaar liepen door mensen, die hun waarde niet kenden, te worden verwaarloosd of vernield. Zijne eminentie keurde het plan volmaakt goed en stelde hem voor een brief te richten aan de commandant van Leuven, met het verzoek om met name genoemde gebouwen te willen sparen en verder alle mogelijke maatregelen ter beveiliging van de universiteitseigendommen te nemen. Deze brief zou bij zijne

eminentie worden ingediend en vervolgens met een begeleidend schrijven van hem naar de Leuvense commandant worden doorgezonden.

Voorts verzocht hij de beide heren, om ook in Brussel een aantal gebouwen aan te wijzen, die, mocht ooit het bombardement van Brussel nodig zijn, gespaard zouden kunnen worden. “Ik heb de macht”, zegt hij, “om Brussel geheel om te schieten”.

Mgr. Ladeuze vestigde toen in het bijzonder de aandacht van zijne eminentie op het Institut St.-Louis, op de hoek van de Boulevard Botanique en de rue des Marais. De gouverneur schrapte daarop dit gebouw met rood potlood op een voor hem liggende kaart van Brussel aan.

Daarop vroegen wij om een paspoort voor een reis over Aken naar Nederland. Zijne excellentie tekende daarop onze namen en woonplaatsen aan, en beloofde ons te zullen verwittigen, wanneer er een geschikte gelegenheid zich zou voordoen om ons langs die weg over de grenzen te brengen. Wij namen daarop afscheid, hem dankend voor zijn tussenkomst.

Het is niet onmogelijk, en zelfs waarschijnlijk, dat, behalve de drie groepen priesters, die in de omstreken van Brussel, door de ingeroepen tussenkomst van de generaal bevrijd zijn, andere ongelukkigen geruime tijd met de troepen zijn meegesleept, en misschien ook nog op dit ogenblik mee trekken. Zo zijn twee Spaanse priesters in andere richtingen voor het front der troepen uitgevoerd, en alleen dankzij een toeval aan grote onaangenaamheden ontsnapt.

Uit alles blijkt, dat het militaire bewind een, onder zulke zware omstandigheden, buitengewoon welwillende en rustige houding heeft aangenomen in tal van kwesties, waarbij onderdanen van een

vijandig land betrokken waren. Dit is zozeer het geval, dat de beide monseigneurs zich na lang bedenken het veiligst zijn gaan voelen in de stad Brussel zelf, van waaruit ze zelfs pogingen begonnen om met goedkeuring van het Duitse bewind een commissie te vormen, die alles zou doen, om in de stad Leuven langzaam aan het gewone leven te herstellen. Zo heeft de plicht dan deze twee mannen teruggevoerd onder de helaas wat zwartgeblakerde muren der Leuvense universiteit.

Een maaltijd in de vermaarde onderwijsinstelling van het Institut St.-Louis te Brussel gaf mij nog de gelegenheid, die twee geestelijken en de oudere vrienden in eigen omgeving te zien. Wellicht zou een bekende Nederlandse integralist op de gezindheid van al deze heren het een en ander aan te merken hebben, maar ik heb mijzelf slechts kunnen gelukwensen met het voorrecht, enige uren in de verfijnde en jeugdige atmosfeer van deze religieuzen, bij wie de geest op hogere leeftijd meer boeket ging ontwikkelen, door te brengen.

Van het Nederlandse gezantschap te Brussel ontving ik de vriendelijkste steun en voorlichting.

Toen ik eindelijk, vergeefs wachtend op de aangekondigde mededeling van het Duitse bewind, mij rechtstreeks tot de generale staf wendde, met het verzoek mij een plaats te willen aanwijzen in een auto, die naar Aken terugkeerde, werd mij met grote vriendelijkheid een plaats toegestaan in een legerauto, waarin ik met twee Duitsers de reis maakte.

In de stad Leuven, waar wij doorreden, bleek het grootste gedeelte onverwoest, alleen stond van de hele wijk om het station heen geen huis meer overeind.

In Herzogenrath werden een van mijn Duitse reisgenoten en ik (de andere, die in Brussel gekomen was om zijn in het Rode Kruis overleden broeder te begraven, was in Aken uitgestapt) als spionnen vastgehouden, 's avonds voor de wacht gesleept, hoewel mijn papieren in orde waren, enz. De volgende morgen bleek mijn koffer naar de wacht te zijn gebracht. Om 8 uur 's morgens werd ik weer voor geroepen, waarschijnlijk uit wraak, omdat de 1^e-luitenant mij de vorige avond, na een enigszins brutaal optreden mijnerzijds en bedreiging met klacht, terstond losgelaten had. Ik vroeg de officier of hij niet bereid zou zijn om het Duitse bewind te Brussel advies te geven, hoe paspoorten moesten worden ingericht, opdat de eigenaar verder gevrijwaard zou zijn tegen alle plagerijen in kleine Duitse grensstations. Weldra liet hij mij weer vrij. Ik vroeg hem toen: "Hebt u veel dynamiet in mijn koffer gevonden, Herr Leutnant?" Hij viel dreigend uit: "Dus u hebt dynamiet bij u?" En ik, onder het gegrinnik der soldaten: "Natuurlijk Herr Offizier, ik neem altijd ongeveer anderhalf pond mee op reis voor alle mogelijke eventualiteiten."

Bij die gelegenheid bleek mij ook, dat mijn Duitse reisgenoot, die voor mij uit het gebouw van het Duitse bewind in de auto gestapt was, een Duitse spion was van Griekse nationaliteit. Het grappigste was natuurlijk, dat hij in zijn missie binnen Nederlands grondgebied gehinderd werd door zijn Duitse collega's. Men telegrafeerde over hem heen en weer, maar vermits de spionagedienst een bijzondere chef heeft, en de officieren te Herzogenrath hardnekkig telegrafeerden aan het Duitse bewind, heeft die goede man, wiens naam ik mij zeer goed herinner, nog geruime tijd in de wacht mogen brommen.

Uit België.

Men schrijft ons uit Vlaanderen zaterdagochtend:

Er heerst vandaag te Gent een bijzonder levendige stemming. De straten zijn vol burgers en soldaten, voor het eerst sedert een paar dagen zijn de Antwerpse bladen weer aangekomen en deze staan vol met berichten, die de hoop opnieuw aanwakkeren. De officiële mededeling der Belgische regering van gisteravond is zeer gunstig, het nieuws van het oorlogsterrein in Frankrijk wordt steeds beter, de Belgische staatslieden met het bewijsmateriaal der Duitse gruwelen zijn in de Verenigde Staten aangekomen, dit alles geeft nieuwe hoop en moed.

Het schijnt dan toch juist te zijn geweest, dat een deel der troepen van von Boehn meer noordwaarts op kwamen zetten, maar op het historisch slagveld bij Oudenaarde teruggedreven zijn. Dat Dendermonde en Aarschot weer aan de vijand ontruikt konden worden zijn zeker ook belangrijke wapenfeiten, die de toestand voor de overige vijandelijke bezettingen hier te lande zeer moeilijk kunnen maken. Een weinig geduld zal nu nodig zijn om te weten hoe de zaken zich verder ontwikkelen zullen.

Uit Brussel komt het bericht, dat prins Karel van Wurtemberg daar zondag gestorven is aan wonden, voor Mechelen opgelopen; de begrafenis zou met grote plechtigheid geschied zijn. Verder uit de hoofdstad geen nieuws. Ook vandaag lopen er vanuit Gent geen treinen in oost- of zuidelijke richting, alleen naar Brugge-Oostende en naar Antwerpen-Waas, en dan nog maar een paar in elke richting.

Men schrijft ons uit Vlaanderen zaterdagavond:

Van het terrein is weinig te melden. Vanmiddag is er zwaar gevochten te Erpe-Mere, ten zuidwesten van Aalst. Het schijnt dat de Belgen daar, met een vrij grote macht, gesteund door twee geblindeerde treinen, te strijden hadden tegen het korps van von Boehn, die

plotseling weer naar het noorden is gekomen en wiens bewegingen op dit ogenblik nog allesbehalve duidelijk zijn. Uitslag nog onbekend.

Rond Antwerpen en Brussel zijn de Duitsers op Vilvoorde teruggeworpen en het doorsnijden van de verbindinglijn tussen Brussel en Leuven vindt bevestiging. Het moet gebeurd zijn tussen Zaventem en Kortenberg. Hierbij een afstandsopgave, die van nut kan zijn. Brussel-Leuven is 30 km; van Brussel af rekenend heeft men: Schaarbeek 3 km, Haren 6, Diegem 8, Zaventem 10, Nossegem 13, Kortenberg 16, Erps-Kwerps 17, Olmenhoek 19, Beisem 20, Veltem 22, Herent 23, Winksele 26.

Eerst morgen zal ik u nader over dit alles kunnen berichten; het is nu niet gemakkelijk aan nieuws te komen vooral waar de censuur weer werkt.

Voor enige dagen had ik meegedeeld, dat het tijdelijke ziekenhuis door de Brusselse magistraat in het Paleis van Justitie ingericht, door de Duitsers in beslag was genomen. Iets naders kon ik u daarover toen niet berichten, maar nu ontvang ik zojuist uit Brussel, van een zeer gezien lid der balie, daarover het volgende bericht: "Vrijdagmiddag (dit is 4 september) kreeg het hospitaal, dat te Brussel in het Paleis van Justitie was ingericht, bezoek van een Duits officier (kolonel?), die daarover zeer tevreden was. Bij zijn vertrek beval hij de hekken open te laten, daar hij terug zou komen. Inderdaad zag men hem terug, vergezeld van verscheidene honderden soldaten der Landsturm, die de nacht doorbrachten in de grote vestibule en in de gangen en rechtszalen. Met moeite kreeg men gedaan, dat de grote zaal van de Rechtbank van Koophandel niet werd ingenomen en dat een zaal werd opengehouden voor het Hof van Beroep, dat 's morgens een zitting moest houden. Zaterdagochtend (5 september) werden vier kanonnen opgesteld; het eerste gericht op de benedenstad, nr 2 op de Regentiestraat, nr

3 op de Hoogstraat, nr 4 op de Louizalaan. 's Maandags werd de toegang aan iedereen, zonder uitzondering, geweigerd. Geen enkele magistraat (procureur-generaal en advocaten-generaal, voorzitters en leden van de rechtbank), geen enkele ondergeschikte werd toegelaten. Alleen de leden der ambulance, die een identiteitsbewijs konden tonen, werden binnengelaten. Men deelde hen ten overvloede mee, dat de ambulance sedert de vorige avond opgeheven was en niemand er meer toegang toe had. Men heeft zodoende 140 bedden in beslag genomen, het beddengoed, linnen, verbandmiddelen, mondvoorraad, enz., enz., zonder enige vergoeding. Nadat men zich tot de Duitse autoriteiten gewend had, heeft men gedaan gekregen, dat de rechters, advocaten, procureurs enzovoort van 9 tot 5 uur op het Paleis van Justitie zouden worden toegelaten. Aan de deur bevonden zich Belgische controleurs, die de identiteitsbewijzen der binnenkomenden moesten nazien. In de nacht van maandag op dinsdag (7-8 september), zijn de Duitsers in het Paleis van Justitie als vandalen opgetreden. De kasten, waarin raadsheren van het hof hun toga's opbergen, werden opengebroken, hun ridderorden gestolen, evenals bronzen luchters en verschillende andere voorwerpen. Toga's zijn gestolen en bevuild, deuren ingetrapt, laden opengebroken. Alle brandkasten zijn omgeworpen en geopend, de laboratoria der gerechtelijke geneeskundigen verwoest. In de hoeken lagen mesthopen, gebroken wijn- en champagneflessen en meer. Ik heb dit alles met eigen ogen gezien en met mij 100 andere confraters."

Zo schrijft mij een gezien lid der Brusselse balie.

Menslievendheid na de strijd.

Een Belg, Raoul Lepage genaamd, die wordt verpleegd in het Augusta-hospitaal te Keulen, heeft aan zijn moeder in Antwerpen op een briefkaart het volgende geschreven:

“Lieve moeder. Ik ben gewond aan de knie (niets gebroken), in Aarschot gevangen genomen en na een dag of tien naar Keulen gebracht, waar wij nu in het Augusta-hospitaal liggen. Wij worden hier als prinsen behandeld en omringd door de vriendelijke en zelfopofferende zorgen van dokters en pleegzusters. Alles is hier kraakzindelijk. Het hospitaal ligt in een soort park. De dokters zijn bekwaam en flink in hun vak en tevens vriendelijk. Kortom men ziet hier hoe in Duitsland alles grootscheeps en menslievend is ingericht. Laat de inhoud van deze briefkaart bekend worden, opdat wij in België, voor zover wij dat kunnen, aan de Duitse gewonde gevangenen het goede vergelden, wat men ons hier doet, want zij hebben slechts hun plicht gedaan evenals wij allen. Laat dit aan vader lezen, 1000 kussen enzovoort. R. I.”

De Kölnische Zeitung, die deze briefkaart publiceert, zegt, dat bijna alle andere Belgische, Franse en Engelse gewonden in dezelfde geest schrijven. Er blijkt uit hun brieven ook, dat hun blijdschap over de goede behandeling wordt vergroot door de angst dat zij slecht zouden worden bejegend, angst welke zij hadden voor zij herwaarts kwamen.